

Redactare: *Ioana Bârzeanu*
Tehnoredactare: *Mariana Radu*
Copertă: *Luca Emil Cornel*

Titlul original: *VOUS MENTEZ ! DÉTECTER LE MENSONGE
DÉMASQUER LES MENTEURS*

Copyright © 2014 Groupe Eyrolles, Paris, France

© 2017 Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
editurii METEOR PUBLISHING

Contact:
Tel./Fax: 021.222.83.80
E-mail: editura@meteorpress.ro

Distribuție la:
Tel./Fax: 021.222.83.80
E-mail: carte@meteorpress.ro
www.meteorpress.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MERY, MARWAN

Detectarea minciunii : demascarea mincinoșilor / Marwan Mery ;
trad.: Daniel Vocea. - București : Meteor Publishing, 2017
Conține bibliografie. - Index
ISBN 978-606-910-029-5

I. Vocea, Daniel (trad.)
159.9

Marwan Mery

DETECTAREA MINCIUNII

DEMASCAREA MINCINOȘILOR

Prefață de Benjamin Elissalde

Traducere din limba franceză
de *Daniel Vocea*

**METEOR
PUBLISHING**

Anumite nume și locuri au fost modificate
pentru a proteja identitatea indivizilor.

Evenimentele, anecdotele și faptele relatate
au existat în realitate.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	11
<i>Cuvânt-înainte</i>	15
<i>Introducere</i>	19
Capitolul 1. MINCIUNA:	
UNIVERSALITATE ȘI SINGULARITATE	21
CE ESTE MINCIUNA?	22
Minciuna nu este contrară moralei	22
O problemă de intenție	23
Alterare, suprimare sau... omisiune	23
Minciună și adevăr	25
DE CE MINT OAMENII?	26
A minți din bunăvoință	27
A minți din comoditate	28
A minți pentru a vă pune în valoare	28
A minți pentru a obține un avantaj semnificativ	29
A minți pentru a evita consecințele	30
A minți din plăcere	30
Minciuni ordinare... sau încărcate de consecințe	30
SUNTEM DOTAȚI PENTRU DETECTAREA MINCIUNII?	32
Oamenii nu sunt dotați pentru a detecta minciuna... ..	32
... dar cred totuși că sunt dotați	34
Cu cât oamenii estimează că sunt mai dotați pentru a detecta minciuna, cu atât sunt mai puțin dotați	36
DE UNDE NE VINE DIFICULTATEA	
DE A DEMASCA MINCINOȘII?	43
Omul este un bun mincinos	43
Nu vrem să cunoaștem adevărul	45
Oamenii adoră să se vorbească despre ei	45
Omul se mulțumește cu puțin	46
Privirea nu este un indiciu bun al înșelăciunii	46
Minciuna este prea adesea asociată cu stresul	48
Cele mai numeroase minciuni au consecințe neînsemnate	48
Diferența între minciună și adevăr este adesea subtilă	48
Nu există indiciu de înșelătorie universal	49
Apelul la experiență nu este întotdeauna disponibil	49
Relațiile sociale nu ne permit să extragem informația	50
Anumite persoane sunt extrem de dotate pentru a minți	50

Resursa UNDE PLASĂM CURSORUL ETICII?	51
Este într-adevăr rău să mințim?	51
Etica: un concept mobil	53
Capitolul 2. LECTURA COMPORTAMENTALĂ:	
DESCRIPTAREA INVIZIBILULUI	5
RECURGEREA LA ABORDĂRI ȘTIINȚIFICE PENTRU A	
ÎNȚELEGE MAI BINE COMPORTAMENTUL UMAN	57
Reacția emoțională: consecința unui conflict de valori intern	59
Procesul cognitiv în inima minciunii	61
Tentativa de a-și controla corpul	63
Analiza declarațiilor pentru a percepe incoerențele	64
Lectura comportamentală este multiplă	65
ADOPTAREA CĂTORVA PRECAUȚII	66
Înțelegerea mizei	67
Descoperirea indiciilor minciunii nu permite cunoașterea	
motivului acesteia	68
Redefinirea sistematică a contextului	69
Nu deduceți o stare de spirit după trăsăturile fizice	70
A avea conștiința ideilor preconcepute	71
Atenție la semnalele concordante	71
A acorda atenție semnelor... fără semnificație	72
A discerne diferențele culturale	73
A observa în mod activ	73
A ține în frâu egoul	74
EVALUAREA DEVIAȚIILOR DE COMPORTAMENT	75
Congruență și asincronism	76
„CHUC” pentru a descoperi comportamentele speciale	77
Stabilirea profilului de bază (<i>baseline</i>)	81
Confruntarea cu <i>baseline</i>	88
Limitele <i>baseline</i>	88
ANALIZAREA VERBALULUI: ÎNTRE ELIPSĂ, LAPSUS etc.	91
O distanțare evidentă: concentrarea pe indicii	93
O lipsă de implicare personală: concentrarea pe indicii	102
O problemă de coerență a discursului: concentrarea	
pe indicii	110
O structură care este incompletă: concentrarea pe indicii	112

ANALIZAREA PARAVERBALULUI: RITM ÎNDOIELNIC	
SAU PAUZE SUSPECTE...	116
Timpul de răspuns	117
Ritmul	118
Pauzele	120
Tonalitatea	121
Pronunția	122
Lungimea răspunsurilor	122
Amplificatorii nonverbalii	123
ANALIZAREA NONVERBALULUI:	
TĂCEREA NU VA FI DE AJUNS	125
Mișcările corporale vorbesc pentru dumneavoastră	125
Expresiile faciale: distingerea adevărului de falsitate?	134
Când reacțiile fiziologice demască minciuna	160
Proxemica în acțiune	165
ASISTENȚA TEHNICĂ ESTE FIABILĂ?	166
Poligraful sau „detectorul de minciuni”	166
Analiza vocală pe calculator	168
Imagistică prin Rezonanță Magnetică (IRM):	
un instrument puțin practic	169
Pro sau contra termografiei faciale	169
Capitolul 3. PUNEREA ÎNTREBĂRILOR POTRIVITE	
PENTRU OBTINEREA ADEVĂRULUI	171
PREGĂTIREA PENTRU FIECARE CONFRUNTARE	172
Canalizarea tuturor șanselor de partea noastră	172
Distanțarea necesară	173
Gestionarea bună a probelor	174
Alegerea persoanei potrivite	175
Poziționarea cursorului eticii	175
Punerea în scenă profesională	176
CREAREA UNEI LEGĂTURI PENTRU A ÎMPINGE	
VINOVATUL SĂ SE DEMAȘTE	178
Crearea unei bune impresii	179
Pregătirea primelor cuvinte schimbate	179
Solicitarea adevărului	180
„Be smart, act stupid”	181

Res	STĂPÂNIREA TEHNICILOR DE CHESTIONARE	181
	Arta de a chestiona	182
	Tehnicile complementare	192
	Buna dozare a chestionării	194
	A ȘTI SĂ RĂSPUNDEM MINCIUNII	195
	Reacția la pretinsa pierdere de memorie	197
	Reacția la declarațiile contradictorii	198
	Reacția la declarațiile incoerente	199
Capitolul 4. GREȘELI ȘI PERICOLE: IDEI PRECONCEPUTE ȘI MECANISME UMANE	201	
ASOCIEREA STRESULUI CU MINCIUNA ESTE		
O GREȘEALĂ GROSIERĂ	202	
ATENȚIE LA ACTORII BUNI	202	
ATENȚIE LA MINCIÑOȘII EXPERIMENTAȚI	202	
CUNOAȘTEREA MODULUI DE FUNCȚIONARE		
AL PSIHOPAȚILOR	203	
A CONȘTIENȚIZA PSEUDOLOGIA FANTASTICA...		
SAU MITOMANIA MALADIVĂ	203	
ATENȚIE LA POZE!	204	
A ȘTI CĂ UNII SUNT CONVINȘI	204	
FERIȚI-VĂ DE CONTRAMĂSURI	204	
A NU LĂSA CHIRURGIA ESTETICĂ SĂ FALSIFICE DATELE ...	206	
PROIECTAREA UNEI „CAUZE DREPTE”	207	
Capitolul 5. CUM PROGRESĂM		
ÎN DETECTAREA MINCIUNII	208	
PUNEȚI LA PUNCT UN SISTEM DE BINOM	209	
TĂIAȚI SUNETUL... CA SĂ VEDEȚI MAI BINE	210	
CĂUTAȚI SCHIMBUL DE EXPERIENȚĂ	210	
OBSERVAȚI BEBELUȘII!	211	
INSPIRAȚI-VĂ DE LA DISNEY® ȘI PIXAR®	212	
APUCAȚI-VĂ DE ÎNVĂȚAREA PROGRESIVĂ	212	
FOLOSIȚI INSTRUMENTELE LUI PAUL EKMAN	213	
Concluzie	214	
Tabel de rubrici	215	
Bibliografie	217	
Index	221	

Scumpului meu prieten Paul Ekman,
pentru aceste momente
atât de prețioase și pline de învățăminte.
*Scris la Compeyre, în Aveyron,
departe de Parisul tumultuos.*

„Marwan Mery a scris o carte accesibilă despre un subiect care ne privește pe toți: minciuna. Relațiile care contează sunt bazate pe încredere și sunt adesea subminate de bănuieli de minciună. Când ne îndoim, trebuie să acordăm mai multă încredere celui alt sau să ne facem că nu vedem? Suntem capabili să depistăm un mincinos? Veți descoperi răspunsul la aceste întrebări, și la multe altele, în această lucrare prețioasă.”

Paul Ekman, profesor emerit de psihologie, recunoscut drept cea mai mare autoritate mondială în materie de minciună, ale cărui lucrări științifice au inspirat serialul *Lie to Me*¹.

¹ În România a fost difuzat sub titlul *Psihologia minciunii* (n.r.).

INTRODUCERE

Lucrarea aceasta nu are pretenția de a fi mai bună ca alta, departe de asta. Cu toate acestea, se bazează pe două noțiuni fundamentale: experiența personală și bazele științifice.

Experiența personală o datorez bogăției cunoștințelor și întâlnirilor pe care viața mi le-a oferit. Punerea în practică a anumitor tehnici, descoperirea adevărului, eșecurile răsunătoare, situațiile destabilizatoare, prejudecățile, disonanțele cognitive sau cursorul eticii, toate contribuie la corecția tirului. Îmi îmbogățesc zilnic această experiență pentru a-mi rafina percepția pe care o am asupra umanului.

Fără a exagera, putem considera că există două tipuri de lucrări consacrate detectării minciunii.

Pe de o parte, veți găsi lucrări care urmăresc în primul rând accesibilitatea și asimilarea rapidă, vehiculând din nefericire ideile preconcepute și metodele pe care le estimez periculoase. Nu vă privește în ochi, își atinge nasul, se rezoziționează pe scaun, îi transpiră palmele, înseamnă că vă minte. Sau încrucișează brațele, înseamnă că e în defensivă, își trage șosetele, înseamnă că vrea să plece, poartă două inele pe același deget, e un despot... Și trec peste alte aspecte. Desigur, aceste metode se învață și se asimilează ușor. Acum, aflați că dacă poliția ar urma aceste „rețete bune” mulți nevinovați s-ar regăsi în spatele gratiilor. Lucrările acestea sunt foarte numeroase și își arogă peste 80% din literatura despre detectarea minciunii.

Pe de altă parte, există cărțile numite „științifice”, mult mai puțin pasionante, mult mai stufoase și greu de abordat. Experiențele se succedă, datele sunt combinate pentru a fi apoi analizate. Reies din asta în general premise de indicii, cu greu exploatabile.

Respect pentru oameni și cărți

Pentru că nu sunt explicate minuțios, cititorul face adesea nazuri la acest tip de lucrări. Cu toate acestea, sunt bogate în cunoștințe.

Sprijinindu-mă pe datele științifice și experiența mea, *Detectarea minciunii* are drept ambiție să ofere cititorilor cheile pentru a decripta invizibilul în viața cotidiană.

Primul capitol se vrea a fi elementul empiric al acestei discipline. Al doilea, susținut de exemple concrete, abordează indiciile de înșelăciune prezente în toate canalele de comunicare. Al treilea capitol relevă întrebările care trebuie puse pentru obținerea adevărului. Al patrulea este dedicat greșelilor și pericolelor care ne pot tulbura luciditatea și, prin urmare, pot antrena judecăți pripite. Și, în sfârșit, ultimul capitol vă va da câteva sfaturi pentru a exersa și progresa mai rapid în acest domeniu pasionant.

1

MINCIUNA: UNIVERSALITATE ȘI SINGULARITATE

*Men occasionally stumble over the truth,
but most of them pick themselves up
and hurry off as if nothing ever happened.³*

Winston Churchill

Cu toții mințim. Este un fapt, fie că recunoașteți sau nu. Desigur, amploarea sau gradul poate varia, însă mințitul este un act cotidian și asta, indiferent de cultura, religia, educația noastră, sexul nostru, vârsta noastră sau mediul nostru sociocultural.

Japonezii nu denaturează faptele când trebuie să dea socoteală pentru o catastrofă nucleară?

Un tânăr aborigen îndrăgostit nebunește de o femeie dintr-un trib vecin și dușman nu-și ascunde sentimentele când tatăl lui îl ia la întrebări despre subiect?

Un preot, dornic să păstreze unitatea în sânul enoriașilor săi, nu este constrâns să minimalizeze anumite evenimente particulare perturbatoare?

Un copil nu mimează tristețea pentru a obține o jucărie?

³ Oamenii se împiedică adesea de adevăr, dar cei mai mulți dintre ei se ridică repede, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic niciodată (n.a.).

Respect pentru oameni și cărți

Există vreun om, bărbat sau femeie, imunizat împotriva minciunii?

Este interesant de observat faptul că minciuna nu cunoaște nici restricții, nici granițe.

Asemenea unui fluid inform și intangibil, se strecoară în toate interacțiunile sociale, și asta, încă de la primii oameni. Civilizațiile au avut toate lotul lor de prefăcuți pentru a obține puterea, a răsturna șefi de stat sau pentru a mobiliza oamenii în jurul unei idei comune.

Folosirea minciunii depinde de circumstanțe, de persoane, de context, dar mai ales de obiectivul fixat de cel care o proferează.

Minciuna este fascinantă, deoarece este polarizantă. Separă părțile în numele eticii. Uneori, ea poartă aparența bunăvoinței când servește un interes superior sau o cauză „nobilă”, precum păstrarea a sute de vieți. În schimb, poate fi arătată cu degetul când dăunează în mod voluntar altuia sau servește interese „foarte” personale.

Dincolo de orice considerație filozofică, minciuna face pur și simplu parte din viețile noastre, pentru că este un mijloc de supraviețuire.

CE ESTE MINCIUNA?

Minciuna nu este contrară moralei

Literatura științifică a explorat mult subiectul minciunii, și un mare număr de lucrări au propus definiții mai mult sau mai puțin pertinente.

Înainte de orice, este important să depoluăm o minciună de orice noțiune moralizatoare. Morala bazându-se pe o distincție între valori maniheiste – drept și nedrept sau binele și răul –, ar fi necuviincios să o asociem minciunii fără să adoptăm un *parti-pris*. Structurăm cu toții realitatea în funcție de propria noastră percepție. Ceea ce este rău pentru unii nu este neapărat rău pentru alții, la fel cum ceea ce dumneavoastră vă poate părea logic este ilogic pentru alții. Așadar, nu este logic să concluzionăm că minciuna este contrară moralei.

O problemă de intenție

Un alt element de luat în considerare este intenția, adică ceea ce animă individul înainte de trecerea la acțiune. Este judicios să calificăm drept mincinos pe cineva care minte fără s-o știe? Fiul dumneavoastră se întoarce de la școală, își pune rucsacul jos și vă povestește ce-a făcut în timpul zilei. De-a lungul discuției, vă anunță cu mândrie că el cunoaște de acum cele patru nume ale președinților care tronează pe muntele Rushmore: George Washington, Thomas Jefferson, Theodore Roosevelt și Benjamin Harrison. Îl corecți, deoarece nu este vorba despre Benjamin Harrison, ci de Abraham Lincoln, primul președinte republican. Fiul dumneavoastră se ține tare pe poziții, se enervează, pentru ca, în cele din urmă, să vă arate caietul său în care este scris Benjamin Harrison. Îi telefonează unuia dintre colegi, care-i confirmă că a luat aceleași notițe. Rezultatul confruntării: profesorul comisese o greșeală și, în consecință, copiii transmiteau informații eronate fără să vrea. Mințeau? Nu. Această istorioară, care este, în treacăt vorbind, o poveste adevărată, permite ilustrarea unui punct fundamental: intenția. Când nu există o intenție deliberată de a-l înșela pe celălalt, este greșit să calificăm actul drept minciună. În niciun moment copilul nu credea că el comunică o informație falsă și, foarte sigur, profesorul nu era conștient de greșeala lui. Informația a fost pur și simplu înlocuită, fără acțiune din partea copilului.

Este necesar în egală măsură să luăm în considerare raportul cu celălalt. Dacă vă anunț că informația pe care sunt pe punctul să v-o ofer este falsă, m-ați califica drept mincinos? Cu siguranță nu. De ce? Pentru că n-am acționat în defavoarea dumneavoastră. Prin urmare v-am înșelat? Nu.

Și, în sfârșit, în ce măsură acțiunea efectuată de o persoană asupra unei informații poate fi asociată cu o minciună?

Alterare, suprimare sau... omisiune

Consider că există trei cazuri precise asimilabile minciunii: alterarea, suprimarea și omisiunea. Aceste trei forme de minciună sunt traducerea acțiunii omului asupra conținutului informației.

Respectarea drepturilor omului și a copilului

Să luăm în considerare exemplul următor. Iau de pe jos o bancnotă de 100 de euro și o alta de 50 de euro, împrăștiate pe stradă. Decid să le strecur delicat în buzunarul meu drept. Un minut mai târziu, un bărbat înnebunit mă abordează și mă întreabă dacă n-am găsit niște bani pe jos (fără să precizeze suma exactă). Dacă vreau să păstrez toți banii sau doar o parte, mi se oferă trei opțiuni:

- alterarea: informația este deformată într-un fel sau altul. Conținutul ei poate fi subevaluat, supraevaluat sau modificat în funcție de nevoile autorului și de situație. În acest caz anume, aș putea răspunde: „Am găsit 50 de euro pe jos acum!” (subevaluare), „Tocmai am ridicat 200 de euro” (supraevaluare), sau „Tocmai am ridicat un bilet pentru un concert” (modificare);
- suprimarea: adevărul este anihilat cu bună știință, adesea în speranța de a evita justificarea. Minciuna este scurtă și directă. În exemplul de mai sus, aș putea adopta răspunsul următor: „Nu, îmi pare rău, n-am găsit nimic”;
- omisiunea: o altă tehnică, foarte populară printre mincinoși, deoarece este dificil de detectat, constă în a livra o informație adevărată însă *voluntar* fragmentată. Informația nu este nici alterată, nici suprimată, este pur și simplu segmentată în mod deliberat, precum un tort tăiat în bucăți, ceea ce permite autorului să servească partea pe care o dorește. Această metodă este cu atât mai redutabilă, cu cât mincinosul obține adesea încrederea celuilalt pentru „buna sa acțiune”. Să ne întoarcem la exemplul care ne privea: „A, dumneavoastră sunteți? Tocmai am găsit într-adevăr 50 de euro.” Câștigul net al operațiunii: 100 de euro.

Oricare ar fi metoda utilizată, intenția autorului este de a-l înșela pe celălalt, prin intermediul unei acțiuni din partea sa asupra conținutului informației.

Minciună și adevăr

În legătură cu aceste elemente, propun definiția următoare, care va servi drept soclu de-a lungul întregii lucrări pentru a aborda noțiunea de minciună.

Minciuna fiind definită, este necesar acum să calificăm contururile termenului *adevăr*, pentru a evita confuziile care ar putea alimenta anumite dezbateri.

Este adevărat că, deși aceste noțiuni sunt antinomice, frontiera este uneori poroasă, datorită anumitor circumstanțe.

Sunteți martorul unei scene de crimă. Într-o clipită, un om este doborât sub ochii dumneavoastră uimiți și ai altor doi gură-cască. Autorul fuge iute pe o străduță întunecată. În timpul mărturiei dumneavoastră, îi indicați polițistului însărcinat cu ancheta că ucigașul avea o mustață fină. Această informație nu va fi confirmată de ceilalți doi gură-cască. Aceștia din urmă vor adăuga că autorul avea ochi albaștri și ochelari. Nu confirmați aceste elemente. Cine minte? Nimeni. Cum e posibil atunci? Mărturiile care se raportează la un singur fapt sunt rareori concordante, pur și simplu pentru că fiecare își structurează realitatea în funcție de propria lui percepție. Și poliția știe bine asta. Ați furnizat fiecare informații cât mai bune din *cunoștințele* și din *dorința* dumneavoastră. Desigur, erau fragmentare, dar complementare. Dacă, în schimb, ați fi omis voluntar un detaliu sau ați fi deformat realitatea, am fi vorbit de minciună. În acest caz exact, ați extras în întregime din memoria dumneavoastră toate elementele avute la dispoziție și le-ați transmis fără acțiune din partea dumneavoastră asupra conținutului.

Se pune atunci problema cunoașterii globale a informației. Transmiteți o informație în totalitatea ei, având grijă să nu omiteți niciun detaliu, nici să alterați cu un gram conținutul său, și totuși

Definiția minciunii

Minciuna este un act deliberat care vizează înșelarea celuilalt, cu scopul de a-l determina să tragă concluzii eronate, fără să-l preveniți de planul dumneavoastră.